

PAMFLET VAN EEN OPTIMIST

Naar een moderne economie:
Een
Groen Rechtse
toepassing op energie

Mark Rutte – Den Haag, 17 november 2008

PAMFLET VAN EEN OPTIMIST

Naar een moderne economie: een Groen Rechtse toepassing op energie

In welke tijd we ook leven, hoe de wereld er ook uit ziet, de mens ziet zich altijd geconfronteerd met bedreigingen. De pessimisten onder ons zullen het negatieve benoemen, de ondergang voorzien en oproepen tot een teruggang in de tijd.

In welke tijd we ook leven, hoe de wereld er ook ziet, de mens ziet zich altijd geconfronteerd met kansen. De optimisten onder ons zullen het positieve benoemen, de vooruitgang omhelzen en oproepen de tijd vooruit te blijven.

Afhankelijk van energie

Over 20 jaar is de wereldwijde vraag naar energie met ongeveer 50% toegenomen. Dat komt grotendeels door de ontwikkeling van Azië: in China en India wordt een toename van meer dan een miljard auto's verwacht. Over iets meer dan 20 jaar zal de productie van makkelijk winbare olie met 50% zijn afgenomen. De verwachting is dat in 2025 de vraag naar energie het aanbod zal overstijgen.

Aangezien een groot deel van de Westerse wereld drijft op fossiele brandstoffen als olie, gas en steenkool zal deze toenemende schaarste zijn weerslag hebben op de geopolitieke verhoudingen in de wereld. Maar ook op de welvaart van individuele burgers. Diegene die de olietoevoer in handen heeft, bepaalt. Diegene met steenkool in de grond, beslist. De voorbode daarvan zagen we afgelopen jaar toen Rusland met de gashendel in de hand haar buurlanden de eigen wil oplegde.

Voor Nederland is dit een reëel probleem. Aangezien onze gasbel op zijn laatste benen loopt, zijn wij op termijn voor onze energie geheel afhankelijk van landen als China, Rusland en Iran. Het lijkt mij niet verstandig om ons politiek uit te leveren aan dit soort regimes.

Zelfs als de vrije Westerse wereld onze energietoevoer zou kunnen garanderen, dan nog is het niet te vermijden dat de energieprijzen voor Nederlanders flink gaan stijgen. Iedereen weet: schaarste maakt duur.

Een tekort aan energiebronnen is niet de enige bedreiging. Op langere termijn gaat ook het wassende water een rol van betekenis spelen. Het klimaat verandert, dat deed het vroeger en dat zal het over drie eeuwen ook doen. Of de klimaatverandering door de mens wordt aangewakkerd en hoe groot de gevolgen zijn, is niet met zekerheid te zeggen. Wat we wel weten is dat het water stijgt.

Wat doet de pessimist?

De pessimist maakt een film, doet daarin een hoop discutabele aannames en voorspelt dat de mensheid overmorgen door woeste watermassa's uit het bed wordt gespoeld. Met het wereldwijd promoten van de film verdient de pessimist veel airmiles en de nodige dollars, dat dan weer wel. Andere pessimisten zien de film, geraken in een depressie en zien nog maar één oplossing: de mens is schuldig, hij zal boeten. Een ongefundeerde klimaathysterie is het gevolg.

Op alle bangmakerij volgt de opdracht tot consuminderen. Genieten wordt verboden, op alles wat het leven leuk maakt komt een belastingheffing. Economische groei is niet langer de motor van onze welvaart, maar de spil van het kwaad. Of consuminderen wel of geen effect heeft doet er niet toe, als wij ons schuldgevoel maar afkopen...het is net ontwikkelingssamenwerking.

'Groen' staat tegenwoordig gelijk aan: betalen, betalen en betalen. Betalen, zonder dat het tot resultaten leidt. Zo was er eens een bestuur in Amsterdam dat oude auto's wilde weren. Hoe idealistisch, zo'n maatregel voor een paar duizend auto's terwijl er in Azië zoals gezegd een dikke miljard auto's bijkomen. En er was eens een centrum-links kabinet in ons land dat allerlei milieubelastingen, zoals de vliegtaks en verpakkingstaks, invoerde. Het resultaat? Er werd niet minder gevlogen. Er werd niet minder verpakt. Er werd door de burger wel meer betaald. En er werd door de burger meer gereden naar bijvoorbeeld Brussel of Düsseldorf...om daar het vliegtuig te nemen.

Het wordt tijd voor een andere kijk op de wereld. Het wordt tijd voor de Groen Rechtse agenda: een agenda gericht op de economie van de toekomst. Groen Rechts is een manier van denken. Eén die uitgaat van kansen en de vaststelling dat economie en milieu niet tegengesteld zijn. Groen Rechts gaat over energie, water, leefomgeving en natuur. Maar, Groen Rechts gaat bovenal over een moderne economie die oplossingen creëert in plaats van problemen uitvergroot.

Dit pamflet geeft antwoord op de meest urgente bedreiging: het voor onze energie afhankelijk worden van de Poetins en Ayatollahs van deze wereld. Dit pamflet geeft een optimistische kijk op hoe de energierekening betaalbaar blijft en de tank vol.

Het denken van een optimist

De keuze voor een moderne economie betekent een revolutie in het denken. Steenkool was in de 19e eeuw de motor van de economie, olie had die rol in de 20e eeuw. Voor de moderne economie in de 21e eeuw zijn nieuwe energievormen nodig. Wetenschappelijke vooruitgang en innovatie vanuit het bedrijfsleven gaan daar voor zorgen. De rol van de staat, is die van de aanjager: het stimuleren van een economie gebaseerd op kennis. De staat niet meer als benepen bovenmeester die met allerlei heffingen wat rommelt in de marge, maar de staat die groot denkt: die visie uitstraalt.

In dit perspectief liggen grote kansen voor Nederland. Ons land heeft bewezen te kunnen innoveren. Ons bedrijfsleven en de technische universiteiten bewijzen dagelijks tot nieuwe toepassingen in staat te zijn. Niet de lage lonen, maar onze inventiviteit houdt ons door de jaren heen in de wereldtop, zie bijvoorbeeld baggeraars als Boskalis en Van Oord, die eilanden aanleggen in het Midden-Oosten. Maar zie ook al die kleinere Willie Wortels. Denk aan de ontwikkeling van een katalysator voor de efficiëntere productie van schone brandstoffen door de Universiteit van Amsterdam, overgenomen door een Nederlandse katalysatorfabrikant. Of de Universiteit Utrecht, die samen met de Universiteit Wageningen werkt aan de ontwikkeling van een tarwe-ras dat beter tegen droogte bestand is. Een belangrijke bijdrage leveren aan dergelijke innovatieve, technologische onderzoeksprojecten, dat is de kracht van Nederland. Die kracht moeten we gaan inzetten op energiegebied. Nederlandse technische studenten rijden ieder jaar vooraan in de race voor auto's op zonne-energie. Het zou mooi zijn als het hen lukt de auto's op waterstof of elektriciteit door te ontwikkelen tot modellen, die betaalbaar zijn voor iedereen, zodat deze auto's een normaal verschijnsel op straat worden (in de Silicon Valley verloopt de technische ontwikkeling op dit vlak razendsnel). Als dat lukt maakt het niet uit hoeveel Aziaten hun rijbewijs halen.

Slagen wij er in de Nederlandse economie om te vormen in een moderne, innovatieve economie, dan hebben we goud in handen. Dan leidt 'groen' tot energiezekerheid én economische groei.

Wat is er nodig om een moderne economie te krijgen die energiezekerheid biedt?

In de eerste plaats uitmuntend onderwijs. Het onderwijs kan en moet beter dan nu het geval is. Vooral in het hoger onderwijs worden studenten te weinig uitgedaagd. Jongeren die alfa-studies studeren krijgen in veel gevallen maar tien uur college in de week. Die cultuur van middelmatigheid in het onderwijs moet plaatsmaken voor die van willen excelleren. Ook het technisch onderzoek kan kwalitatief beter, die ambitie moeten we hebben. Hier speelt ook een ander probleem, namelijk een gebrek aan toepassingen in de praktijk. De afstand tussen universiteit en bedrijfsleven is te groot, waardoor veel hoogwaardige kennis onnodig op de plank blijft liggen. Een minder krampachtige kijk op de relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven is nodig om onze economie te blijven voorzien van de nodige innovatie. Een goed voorbeeld is Twente, waar ieder jaar vanuit de TU-studenten tientallen nieuwe innovatieve bedrijfjes ontstaan.

Innovatie is de zuurstof van de samenleving. De geschiedenis leert dat problemen worden opgelost door nieuwe ideeën. Niet door terug te gaan in de tijd. De staat is niet creatief en grote bedrijven hebben baat bij bestending van bestaande afzetmarkten. Het zijn juist de kleine bedrijfjes en startende ondernemers die innoveren. Zij verdienen een overheid die hen de ruimte geeft en barrières uit de weg neemt. Innovatiebeleid moet gericht zijn op het midden- en kleinbedrijf. Dat is de tragiek van het mislukte Innovatieplatform, dat alle heil zocht bij de grote bedrijven.

Goed innovatiebeleid begint bij het kappen in het woud aan milieusubsidies. Het klinkt paradoxaal, maar de huidige stroom aan subsidies zit innovatie eerder in de weg, dan dat het nieuwe ideeën aanwakkert. Kijk op de website van Senter/Novem en je ziet binnen een paar tellen meer dan 150 –vaak langdurige- subsidieregelingen. Dat kweekt afhankelijkheid. In mijn visie brengen we het aantal subsidieregelingen terug tot drie:

1. de staat als eerste klant (launching customer), dat inhoudt dat de staat bereid is duurzame innovatieve producten af te nemen en daarmee het lanceren van een nieuw idee een duw in de rug kan geven.
2. de staat die specifieke onderzoeksprojecten mede bekostigt.
3. de staat die garant staat of tijdelijk investeert bij experimentele toepassingen.

Het gaat niet zozeer om het neerzetten van een zak met geld. Het bedrijfsleven is meer gebaat bij **eenvoud, marktperspectief en zekerheid**. De drie genoemde regelingen dragen aan deze doelstellingen bij. Daarnaast vraagt het bedrijfsleven om heldere normen, zodat men weet waar men aan toe is.

Een voorbeeld van mijn stelling dat het niet om geld gaat, maar om marktperspectief, is de nieuwe energievorm aardwarmte. De kassen in het Westland staan al sinds jaar en dag symbool voor grootgebruikers van gas. Dat zou op termijn afhankelijkheid van GazProm en dus Poetin betekenen. Een tuinder in Bleiswijk is een nieuwe weg ingeslagen en verwarmt zijn kas met behulp van warm water diep in de grond (aardwarmte). Na in gebruik name van de installatie verminderde het gasverbruik bij deze tuinder met 89%. Een dergelijke techniek kan ook gebruikt worden voor kantoorgebouwen en zelfs woonwijken. Deze tuinder loopt voorop, maar had in zijn drang naar innovatie wel te maken met gedoe op het vlak van regels en vergunningen. Ook is het risico van zo'n grote investering een obstakel voor veel ondernemers. Hier kan de overheid helpen door snelheid aan te brengen in de procedures en vooral door garantstelling voor innovatieve investeringen met een groot risico en groot rendement.

Een moderne, toekomstgerichte economie betekent ook dat wij het lef hebben de energievoorziening van ons land aan te passen. Als we kijken naar welke vormen van energie we in ons land gebruiken, dan lijken we in hoge mate een ouderwetse economie te hebben. Nederland is voor de energievoorziening voor 87% afhankelijk van fossiele brandstoffen als kolen en gas. Onze grootste handelspartner, Duitsland, is dat voor 67% en Frankrijk maakt slechts voor 10% gebruik van kolen en gas. Ons huidige energiegebruik maakt ons afhankelijker dan noodzakelijk van grote gas- en kolenproducerende landen als Rusland en China. Bovendien is de verwachting dat de prijzen voor deze fossiele brandstoffen de komende jaren fors zullen stijgen, wat een onnodig grote financiële opdoffer voor de Nederlandse burger en ondernemer zal betekenen.

Wij moeten twee dingen doen. In de eerste plaats het bouwen van nieuwe kerncentrales. Steeds meer mensen zijn daar van overtuigd, het wordt tijd dat dit taboe wordt doorbroken. Met kernenergie alleen redden we het niet. Zonne-energie,

windenergie op zee en aardwarmte hebben in ons land zeker potentie, maar moeten nog verder worden doorontwikkeld. Ook moeten we op zoek naar nieuwe technieken zoals energiewinning uit eb en vloed en de wisselwerking tussen zoet en zout water (osmose), maar ook kernfusie en waterstof (als energiedrager). De staat kan hierin faciliteren en onderzoek stimuleren. Een ander alternatief dat innovatie behoeft zijn de biobrandstoffen. De eerste generatie biobrandstoffen gaat ten koste van belangrijke voedselgebieden en de oerbossen. De tweede generatie biobrandstoffen, zeg maar versie 2.0, lijkt daarentegen wel succesvol. De conclusie is helder: het gebruik van eerste generatie biobrandstoffen moet worden afgeremd en onze innovatieve kracht moet worden ingezet om versie 2.0 tot een succes te maken. Met Rotterdam als grootste Europese haven voor biobrandstoffen ligt daar een mooie economische kans. In de regio Rotterdam worden de komende jaren meerdere nieuwe biobrandstoffabrieken gebouwd, waaronder de grootste ter wereld. De rijksoverheid moet Rotterdam er toe bewegen te investeren in de goede biobrandstoffen en niet te blijven hangen in geld verdienen met de schadelijke eerste generatie. Als dat lukt groeit Rotterdam uit tot een mooi voorbeeld van hoe een modern, Groen Rechts beleid duurzaamheid en economische groei hand in hand kan laten gaan.

In de moderne economie die ik voor ogen heb, passen geen betuttelende milieuheffingen voor burgers en ondernemers. De verpakkingbelasting; een verhoging van de dieselaccijns; de vliegtaks, het schaadt onze economie zonder dat het milieu er baat bij heeft. De beruchte CO₂-belasting gaat het bedrijfsleven tussen de tien en 25 miljard euro kosten in de periode 2013-2020. Dat geld gaat naar de staatskas, terwijl het bedrijfsleven het ook had kunnen aanwenden voor innovatieve projecten. De beste innovaties komen niet vanuit de overheid, maar vanuit de drang naar ondernemen. Ik geloof veel meer in het werken met productie-eisen. We moeten niet proberen het gedrag van miljarden mensen te veranderen, maar de producten schoner maken. Aanpakken bij de bron. Stel daarom op Europees niveau doelmatige eisen aan de industrie op basis van een benchmark-systeem. Stel eisen aan de uitstoot van auto's maar ook aan andere consumentenproducten zoals televisies en koelkasten. Dat geldt dan voor iedereen die in Nederland, of nog beter Europa, een product wil verkopen, waardoor er een gelijke markt blijft bestaan. Het bedrijfsleven wil best innoveren, als de randvoorwaarden vanuit de overheid maar helder zijn. Als er maar perspectief en zekerheid wordt geboden.

Productie-eisen stellen is een vorm van 'bronbeleid'. Dat is vele malen effectiever dan met een opgeheven vingertje het gedrag van mensen proberen te beïnvloeden. Een ander goed voorbeeld van bronbeleid zou het tegengaan van de bosbranden op Sumatra en Kalimantan zijn. Indonesië is na de Verenigde Staten en China de grootste CO₂-vervuiler ter wereld. En dat komt niet door het verkeer of de industrie. In Indonesië woeden ieder jaar weer grote branden omdat veenbossen door de plaatselijke bevolking worden 'weggebrand' om plaats te maken voor landbouw en oliepalmplantages die de groeiende honger naar de eerste generatie biobrandstoffen moet stillen. Wat echt helpt is met ontwikkelingsgeld de Indonesische branden blussen of, nog beter, voorkomen. Daar kan geen vliegtaks tegenop.

Mijn keuze: modern en onafhankelijk

Wij hebben het bedrijfsleven en de wetenschap hard nodig om een modern Nederland te bouwen. Een modern Nederland dat voor haar energie niet afhankelijk is van het buitenland. Wij hebben optimistische krachten nodig die met vertrouwen naar de toekomst kijken. Een toekomst waarin groen en economische groei niet tegengesteld zijn, maar elkaar juist versterken. Die positieve, Groen Rechtse wind moet over ons land gaan waaien.

Mark Rutte – Den Haag, 17 november 2008